

De splitsing van de Belgische Socialistische Partij

Een B te veel

door Jan CEULEERS,

Docent aan de Vrije Universiteit te Brussel.
Redactiesecretaris Belgische Radio en Televisie.

★

Als laatste in de rij van klassieke politieke formaties — christen-democratische, liberale en socialistische — is de BSP-PSB onder druk van de communautaire spanningen op haar beurt in 1978 uiteengesprongen.

De breuk is het resultaat van een proces dat al langere tijd onderhuids aan de gang was, maar waarvan slechts sporadisch de symptomen aan de oppervlakte zichtbaar werden.

De overwichtspositie van de Franstalige vleugel is sinds de tweede wereldoorlog een constante geweest in de BSP-PSB, niet alleen omdat de opeenvolgende voorzitters steeds weer Walen waren (Max Buset, Leo Collard, Edmond Leburton, André Cools), maar ook omdat electoraal de PSB-strekking sterker was dan haar Vlaamse medestander.

Vanuit ideologisch-tactisch oogpunt bekeken hadden de Vlaamse socialisten, die in Vlaanderen een minderheid vormen in de partijwaaier, er belang bij zich van de steun van de machtige Waalse vleugel verzekerd te weten: de unitaristische structuur kwam de Vlaamse socialisten, als het op machtsverwerving en -uitoefening aankwam, alleen maar ten goede.

De permanente dominante rol van het Franstalig partijsocialisme begon echter gevolgen op te wekken, die door de Vlaamse socialisten als nadelig werden gevoeld naarmate de communautaire spanningen toenamen rond de problematiek van de staatshervorming.

Het uiteenvallen van de Brusselse arrondissementfederatie, met als rechtstreekse aanleiding het weren van kamerlid Henri Fayat op een verkiesbare plaats op de kandidatenlijst (1968) en de oprichting van de zogenoemde « Rode Leeuwen », het instellen van een tweehoofdig partijvoorzitterschap (1971) en het oprichten van een Vlaams en Waals Overlegcomité (1977) waren zovele pogingen om een scheuring van de

partij uit de weg te gaan (1). De Vlaamse voorzitters Jos Van Eynde en Willy Claes zijn er in geslaagd de eenheid, althans naar buiten uit, nog te bewaren, maar het werd aldoor duidelijker dat de noodgedwongen compromishouding op communautair vlak, die de BSP-PSB zich terwille van die eenheid moest aanmeten, niet langer houdbaar was, noch voor de Franstaligen noch voor de Vlamingen. Vooral aan Vlaamse zijde groeiden het ongenoegen en het ongeduld, mede doordat de aanhoudende electorale neergang werd toegeschreven aan het Vlaams-onvriendelijk beeld van de BSP bij de kiezers.

In 1978 is de bom gebarsten. Deze bijdrage wil, aan de hand van vertrouwelijke documenten en gesprekken, een overzicht schetsen van de gebeurtenissen, die tot de breuk hebben geleid.

De eerste barstjes.

In vol formatieberaad Tindemans V heeft de Franstalige voorzitter van de BSP-PSB André Cools op 2 mei 1977 een tête-à-tête met zijn Vlaamse evenknie Willy Claes. De formatie loopt niet erg vlot, en de interne spanning in de BSP-PSB is ten top gestegen naar aanleiding van de vraag of de gemeenschapspartijen, meer bepaald de Volksunie en het FDF, bij het beraad moeten worden betrokken.

De dag tevoren, op 1 mei, heeft de Antwerpse socialist Wim Geldolf openlijk beide partijen gewraakt, terwijl de Brusselaar Henri Simonet de opneming in het kabinet, desnoods zonder de Volksunie, van het FDF heeft bepleit. De Franstaligen zijn gewonnen voor een FDF-deelneming; de Vlamingen willen van geen FDF als regeringspartner horen als de Volksunie er niet kan toe worden bewogen mee in de boot te stappen. De Volksunie zelf is op dat moment nog erg aarzelend.

In feite blijken de Vlaamse socialisten zelf ook verdeeld te zijn. Tijdens een afzonderlijke bijeenkomst van de Vlaamse leden van het Bureau, dezelfde dag 's namiddags, pleiten de meeste aanwezigen voor een regeringsdeelneming van beide gemeenschapspartijen samen; de Antwerpenaars oud-co-voorzitter Jos Van Eynde en volksvertegenwoordiger, arrondissementenfederatievoorzitter Wim Geldolf bevestigden evenwel hun verzet (2).

's Avonds dan hebben beide voorzitters André Cools en Willy Claes een gesprek in de verlaten partijzetel. Cools spreekt zijn overtuiging uit dat de Antwerpse socialisten (hij bedoelt daarmee in hoofdzaak Wim Geldolf)

(1) Zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1978, in : *Res Publica, Politiek Jaarboek 1978*, Bundel XXI, nr 2, 1979, blz. 204-206.

(2) Zie J. CEULEERS, Dagboek van een kabinetsformatie, in : *Res Publica, Politiek Jaarboek 1977*, Bundel XX, nr 2, 1978, blz. 229-271.

parallele contacten onderhouden met de CVP, vooral met het oog op het toekomstig bestuur van de Antwerpse fusiegemeente na 1982. Volgens Cools hebben Geldolf en zijn medestanders helemaal geen belangstelling voor de gewestvorming : vandaar hun pleidooi voor een tweeledig christen-democratisch - socialistisch kabinet, zonder het FDF en de VU, dat echter niet over de vereiste tweederde meerderheid beschikt om de gewestvorming te verwezenlijken. Met het FDF zijn afspraken gemaakt voor wederzijdse steun bij het formatieberaad en die afspraken wil Cools niet verloochenen (3).

André Cools acht dan ook het ogenblik gekomen dat Vlaamse en Franstalige socialisten uit elkaar gaan, waarbij CVP en PSC als voorbeeld kunnen dienen.

Willy Claes preciseert dat hij er niet aan denkt Cools tegen de zin van de Waalse socialisten naar een tweeledig kabinet te manoeuvreren, maar dat een kabinet met het FDF en zonder de VU onaanvaardbaar is voor de Vlaamse socialisten. Claes verzet zich ook hardnekkig tegen de idee van een opsplitsing van de partij, al was het maar omdat zo een beslissing een weerslag zou hebben op de hele socialistische beweging.

Ook de volgende dag, 3 mei, blijft de opneming van het FDF bij een afwezigheid van de VU hét knelpunt vormen bij de verdere politieke contacten. Pas als op 4 mei aan het licht komt dat de Volksunie tóch aan de onderhandelingstafel wil zitten, neemt de interne spanning in de BSP-PSB weer af en is de dreigende scheuring afgewend.

Het verder verloop van de « Egmont »-onderhandelingen heeft de betrekkingen tussen Vlaamse en Franstalige socialisten niet meer verstoord.

Als gevolg van de formatie Tindemans V wordt medevoorzitter Willy Claes in het kabinet opgenomen als minister van economische zaken. Krachtens de partijstatuten zijn beide functies onverenigbaar. Claes neemt dan ook ontslag als partijvoorzitter en draagt, begin juni 1977, de adjunct-nationaal-secretaris van de partij, Karel Van Miert, voor als zijn opvolger.

Van Miert geeft al dadelijk in enkele verklaringen voor radio, televisie en pers te verstaan dat zijn beleid anders zal zijn : Vlaamser, opener, pragmatischer. Dat blijkt meteen als de regering Tindemans V in het najaar van 1977 op moeilijkheden stoot bij de uitvoering van het Egmont-pact, moeilijkheden die leiden naar een nieuwe onderhandelingsronde met de partijvoorzitters van de meerderheid, de zogenoemde Stuyvenberg-

(3) Het FDF, bij monde van voorzitter Defosset, zelf een gewezen socialist, had André Cools toegezegd geen nieuwe formatie-onderhandelingen te beginnen zonder de socialisten (zoals in Steenokkerzeel was gebeurd). Ook was er een pre-electorale overeenkomst op Brussels niveau gesloten, waarbij na nieuwe agglomeratieraadsverkiezingen een PSB-FDF-coalitie zou worden gevormd. Zie J. CEULEERS, *op. cit.*, blz. 245.

besprekingen. Herhaaldelijk spreken Van Miert en Cools op een heel verschillende golflengte, op een soms bitsige toon. De meeste deelnemers aan het Stuyvenbergberaad ervaren dit als een nieuw gegeven : de Vlaamse socialistische partijvoorzitter neemt een resoluut Vlaamse houding in en schuwt het conflict met de Franstalige voorzitter in deze niet.

Het congres van Mechelen.

Op 11 juni 1978 houden de Vlaamse federaties van de BSP in Mechelen een congres over woon- en grondbeleid in Vlaanderen. In zijn slottoespraak pakt voorzitter Van Miert in voorzichtige maar toch niet mis te verstane bewoordingen het tere probleem aan van de toekomstige relaties tussen Vlamingen en Franstaligen in de socialistische partij. Er is een dag van zenuwachtig beraad aan voorafgegaan, ondermeer met de Franstalige voorzitter Cools, die over de inhoud van Van Miert's rede op de hoogte is. Dit beraad heeft o.a. ook tot gevolg dat de voorzitter louter uit zijn persoonlijke naam spreekt en noch het Bureau noch het Vlaamse Overlegcomité engageert.

Van Miert vraagt zich in die toespraak af of « de tijd niet gekomen is om in een atmosfeer van wederzijds begrip en zonder passie na te gaan in welke richting onze structuren, *in meer confederale zin*, kunnen evolueren, met vrijwaring van de fundamentele band van solidariteit en samenhangigheid, met behoud van gemeenschappelijke organen, met vrijwaring van gezamenlijke initiatieven en gemeenschappelijk optreden, in het kader van éénzelfde ideologie ».

Tijdens de bureauzitting van de maandag daarop wordt Van Miert over zijn uitspraken geïnterpelleerd door de Franstalige leden. Even dreigt het incident, maar het Bureau heeft andere katten te geselen, nl. de moeilijkheden in de regering met betrekking tot de inhoud van de anti-crisiswet en de koppeling van deze wet aan de uitvoering van het Egmontpact. De koppelingseis is vooropgezet door het FDF en overgenomen door de socialisten. De crisis wordt weliswaar afgewend, maar blijft latent (4).

De breuk.

In september 1978 komt het opnieuw tot moeilijkheden in de regering rond de gewestvorming en de anti-crisiswet. André Cools schrijft op 7 oktober in het partijblad *Le Peuple* een gespierd artikel met de titel

(4) Zie M. PLATEL, De politieke crisissen in 1978 : de crisis van het politiek vertrouwen, in : *Res Publica, Politiek Jaarboek 1978*, Bundel XXI, nr 2, 1979, blz. 281-306.

« Ça suffit », als reactie op de aarzelende houding van de CVP met betrekking tot de uitvoering van het Egmontpact (5). « Les socialistes wallons », Cools spreekt opvallend niet van de Vlaamse socialisten, « en ont assez de la politique menée par quelques ultras du CVP ; ils en ont assez des manœuvres et des provocations des autres CVP qui pratiquent, eux, la politique du pire, celle du statu quo ».

André Cools, die de maandagse zitting van het partijbureau op 9 oktober voorziet, distancieert zich van de CVP, en wil zich niet langer laten inschakelen in de CVP-tactiek. Volgens Cools is CVP-voorzitter Martens wel loyaal, maar is hij geklopt door zijn achterban. Hij refereert daarbij naar de conclusies van het CVP-fractieberaad in Malle op 4 oktober 1978, waarop duidelijk is gebleken dat de CVP de gewestvorming wil keldereren. Hij aanvaardt het risico van een crisissituatie zowel op regeringsvlak als voor de partij.

André Cools stelt vast dat de Vlaamse socialisten de Vlaamse solidariteit boven de socialistische solidariteit stellen en zegt dat daarom de Franstalige socialisten voortaan éenzelfde houding zullen aannemen. Cools stelt voor dadelijk een werkgroep aan het werk te zetten om de partijstructuren aan te passen aan deze realiteit.

Karel Van Miert zegt daarop dat de evolutie naar meer solidariteit binnen de gemeenschappen zich tegelijkertijd aan Nederlandstalige en Franstalige zijde heeft voorgedaan, mede door de samenstelling van de regeringscoalitie. Van Miert treedt de mening van Cools bij dat de partijstructuren moeten worden aangepast, wat noodzakelijkerwijs betekent dat de statuten moeten worden gewijzigd. Overigens vindt Van Miert dat de CVP erg verdeeld is over de gewestvorming en dat de tegenstanders geen homogeen front vormen ; het is een verkeerde tactiek de CVP een voorwendsel te bezorgen om de rangen opnieuw te sluiten tegen scherpe aanvallen van buitenuit ; het is beter de CVP in haar interne verdeeldheid voort te laten spartelen en haar zelf de regering te laten springen.

Uit de daarop volgende discussie in het partijbureau blijkt dat Vlamingen en Franstaligen het grondig oneens zijn over de te volgen tactiek. De Franstaligen willen een harde aanpak van de CVP, zelfs al leidt zo'n houding tot een regeringscrisis ; de Vlaamse bureauleden vinden het gepaster de CVP zelf haar interne twisten te laten uitvechten en ze geen alibi te verschaffen om de rangen weer te sluiten. Wel tekent zich een consensus af om een werkgroep te belasten met de voorbereiding van de herstructurering van de partij. In het communiqué, gepubliceerd na afloop van de bureauezitting, staat ondermeer te lezen :

(5) Zie M. PLATEL, *op. cit.*

« Het Bureau, samengekomen op 9 oktober 1978 ;

(...)

- » — stelt vast dat de parlementsfracties van de CVP geen rekening schijnen te houden met het antwoord dat de eerste-minister namens de volledige regering in augustus heeft gegeven in verband met de grondwettelijke bezwaren ; (6)
- » — stelt vast dat de CVP verklaringen van getrouwheid aan het pact aflegt, doch tot dusver niet openbaar de verbintenis heeft aangegaan het wetsontwerp aan te nemen, dat medeondertekend werd door haar ministers en in de commissie werd aangenomen ;
- » — wijst op de zware verantwoordelijkheid die aldus op één van de meerderheidspartijen zou rusten door het land in een diepe crisis te storten.
(...) »

Geen woord over de interne spanningen in de BSP-PSB.

Op 11 oktober 1978 's namiddags kondigt eerste-minister Tindemans in de Kamer van Volksvertegenwoordigers het ontslag van zijn kabinet aan. Vooraf hebben woordvoerders van de PSB, de Volksunie en de PSC hem gevraagd of zijn regering nog altijd achter het wetsontwerp 461 tot uitvoering van de gewestvorming staat. Tindemans antwoordt de grondwet niet als een vodge papier te willen behandelen en dat hij daarom zijn ontslag aan de Koning aanbiedt.

Om 9 uur 's avonds bespreekt het bureau van de BSP-PSB opnieuw de politieke toestand. Dezelfde tegenstrijdige visies tussen Vlamingen en Franstaligen tekenen zich af, alleen nog wat scherper. Aan Waalse zijde wordt aangestuurd op vervroegde verkiezingen en op een ongenadige aanpak van de CVP en meer bepaald eerste-minister Leo Tindemans. De Vlaamse socialistenvinden een dergelijke houding inopportuun en onverstandig, omdat met het vooruitzicht op verkiezingen de CVP haar interne twisten zal vergeten en de rangen sluiten. André Cools kondigt daarop aan dat het vast comité van de Waalse federaties de verder te volgen tactiek zal uitstippelen. Er wordt geen communiqué uitgegeven.

*
**

Twee dagen later, op vrijdag 13 oktober 1978, kondigt PSB-voorzitter Cools, na een bijeenkomst van het Franstalig executief van zijn partij, aan dat op 28 oktober in Brussel een congres van de Waalse socialistenvordt gehouden om zich te beraden over de splitsing van de partij.

(6) Zie M. PLATEL, *op. cit.*

In een interview voor de BRT-radio, om 13 uur uitgezonden, verklaart André Cools :

« Il est des moments où les événements commandent des décisions rapides. Il est clair que ce que nous venons de vivre au cours de ces derniers mois montre de plus en plus que ce qu'on a appelé le dialogue des communautés devenait de plus en plus une réalité quotidienne. Pourquoi (...) une hâte ? Parce que nous croyons que la pire des choses, c'est que le droit ou encore que les partis ne s'adaptent pas aux faits. Or le fait, et à l'heure actuelle de plus en plus, est une régionalisation et une communautarisation. Nous croyons donc que nous devons rapidement nous adapter à cette situation. »

Op de vraag of er nog een vorm van samenwerking met de Vlaamse socialisten zal blijven, dan wel of dit de breuk is, luidt het antwoord :

« Nous ne voulons rien casser. Je rappelle que pour les socialistes, le fait de travailler demain au niveau de la partie francophone du pays ne nous empêchera pas de continuer à collaborer avec les socialistes au niveau de la Belgique, comme nous le faisons au niveau de l'Europe et au niveau du monde dans l'Internationale socialiste (...). »

Betekent deze scheiding de bevestiging van twee soorten socialisme in België ?

« Sur ce point-là aussi il faut dire les choses qui sont. Deux sortes de socialisme ? Il n'y a pas deux sortes de socialisme, mais il y a une approche du socialisme qui se réalise en fonction de conditions différentes de combat. Et toujours le combat des socialistes flamands fut un combat livré dans des conditions différentes du combat mené par les socialistes wallons. »

's Maandags daarop, 16 oktober, bekrachtigt het bureau van het vast comité van de Waalse socialistische federaties (verruimd met een afvaardiging van de Franstalige Brusselaars) het standpunt van André Cools. Het communiqué luidt :

« Approuve l'attitude prise par ses délégués lors des bureaux nationaux du 9 et du 11 octobre derniers ;

Estime que la distanciation des socialistes du Nord et du Sud du pays s'inscrit dans l'évolution des structures de l'Etat, correspond du reste à une volonté ressentie dans les deux communautés, et doit permettre à tous les socialistes de mieux défendre les intérêts des travailleurs de leurs régions ;

Confirme la décision de réunir le 28 octobre à Bruxelles un Congrès de Socialistes Wallons appelé à se prononcer sur le principe même de cette réforme importante et à envisager de nouvelles modalités de structuration ;

Décide d'associer à ce Congrès la Fédération Socialiste Bruxelloise, de façon à permettre l'examen par le Congrès de modalités d'organisation prévoyant notamment la reconnaissance d'une action socialiste francophone garantissant pleinement la spécificité de la Wallonie comme de Bruxelles. »

Bij de Vlaamse socialistische leiders komt deze verhaaste ontwikkeling, ondanks alle voorgaande incidenten als zovele tekenen aan de wand, toch nog als een verrassing aan. De dag van het BRT-gesprek met André Cools, 13 oktober, is een werkgroep bijeen om een ontwerp van toekomstig samenwerkingsverband op papier te zetten, dat ter discussie aan de Franstalige socialisten in het nationaal partijbureau zou worden voorgelegd. Met verhoogde spoed wordt, na het bekendworden van de houding van André Cools en het Waals overlegcomité, voortgewerkt aan de ontwerptekst, om hem nog klaar te kunnen hebben vóór de bijeenkomst van het voor 28 oktober aangekondigde Waalse congres.

Het « Protocol, houdende een overgangsregime waarbij het mogelijk is af te wijken van de statuten goedgekeurd op 17-12-1977 » wordt op 20 oktober door het Vlaamse overlegcomité aangenomen en doorgegeven aan de Franstalige socialisten. Dit document, hoewel door de feiten achterhaald, althans wat de principiële beslissing tot afzonderlijke autonome opstelling betreft, bewaart evenwel zijn volle waarde, aangezien het in de praktijk tot grondslag heeft gediend voor de boedelscheiding. Er blijkt ook uit (punt 8) dat de Vlaamse socialisten de scheiding veeleer langs de wegen van de geleidelijkheid zagen verlopen : alles moest volgens de regels van de statuten gebeuren.

Hier volgt de tekst van het Protocol.

« A. *Beginselen.*

1. De op til zijnde institutionele hervormingen, met verregaande gewestelijke en gemeenschapsbevoegdheden, maken fundamentele structuurwijzigingen van de socialistische partij noodzakelijk.

2. In een recent verleden voerden diverse aanpassingen van de statuten reeds tot een duidelijke regionalisatie bij de aanduiding van de verantwoordelijken.

3. De totstandkoming van het wetsontwerp 461 leert ons dat er grondige verschillen kunnen ontstaan tussen Vlaamse en Franstalige socialisten inzake politieke benadering, stijl en methode. Zelfs wanneer er eensgezindheid bestaat over de grond van de zaak. Het is dus wenselijk dat onder dergelijke voorwaarden ieder naar eigen appreciatie en geaardheid zou kunnen handelen.

4. De uiteenlopende economische evolutie van de gewesten en de verschillende politieke krachtsverhoudingen binnen de respectievelijke gemeenschappen leiden er ons toe te veronderstellen dat belangentegenstellingen tussen de gemeenschappen ook in de toekomst zullen gepaard gaan met verschillende standpunten van Vlaamse en Franstalige socialisten.

5. Al deze vaststellingen brengen er ons toe de structuren van de socialistische partij uit te bouwen op basis van autonomie voor de Vlaamse en Franstalige instanties.

6. Een meer autonome opstelling, opgedrongen door de omstandigheden, sluit echter solidariteit, overleg, tactische coördinatie en gemeenschappelijke objectieven niet uit. Wel integendeel.

7. Wij onderlijnen trouwens met klem dat de besluiten van het Ideologisch Congres van 16-11-1974 het enig charter blijven van alle Vlaamse en Franstalige socialisten.

8. Wij stellen voor, op basis van bovenstaande beginselen, volgende voorstellen te bespreken met de Franstalige partijgenoten, met het doel ze ter goedkeuring voor te leggen aan een Nationaal Congres.

B. *Nieuwe structuren.*

1. De Vlaamse (resp. Franstalige) socialisten vergaderen voortaan in een Vlaams (resp. Franstalig) socialistisch congres dat autonoom beslist over de te volgen politieke gedragslijn.

2. Het Vlaams Congres verkiest een Vlaams Bureau dat, volledig autonoom, voor zijn gemeenschap de bevoegdheden uitoefent voorzien door artikel 37 van de huidige statuten.

3. Er wordt een nationaal Overlegcomité opgericht, bestaande uit afgevaardigden van elke gemeenschap. Het heeft tot taak te streven naar een zo groot mogelijke coördinatie van de standpunten. Het heeft de bevoegdheid om, in wederzijds akkoord tussen de Bureaus, een Nationaal Congres bijeen te roepen.

2. In Kamer en Senaat wordt een Vlaamse (resp. Franstalige) socialistische fractie opgericht. Zij werkt in nauwe samenwerking met het Vlaams (resp. Franstalig) Bureau en tracht, door onderling overleg, gemeenschappelijke socialistische standpunten te bepalen in alle materies van nationaal belang.

5. Het College van federale secretarissen wordt officieel gesplitst in een Vlaams en een Franstalig College.

6. De Beheerraad van het Emile Vandervelde Instituut zal de nodige maatregelen onderzoeken teneinde een administratieve en financiële ont-dubbeling van het Instituut te koppelen aan een maximum van samen-werking en overleg bij het studiewerk in nationale en doctrinaire aan-gelegenheden.

7. Het Nationaal Secretariaat wordt belast met een dringend onderzoek naar de administratieve en financiële schikkingen die dienen getroffen in toepassing van hogervermelde maatregelen.

De boedelscheiding.

Het protocol wordt in grote trekken in de praktijk ook uitgevoerd. In een versneld tempo wordt de gemeenschappelijke boedel gescheiden : kantoren, financies, fracties, en ook het Studiebureau Emile Vandervelde - Bureau d'Etudes Institut Emile Vandervelde VZW - ASBL. Op 31 maart 1979 wordt dit bureau bij beslissing van de algemene vergadering ont-bonden. De goederen en waarden van deze instelling worden in twee gelijke delen overgedragen aan het op 1 april opgerichte « Studie- en Documentatiecentrum Emile Vandervelde Instituut VZW » en het « Centre d'Etudes et de Documentation Institut Emile Vandervelde ASBL ».

Op 28 oktober 1978 schrapt het Waalse socialistische congres de letter B uit de partijroepnaam ; de Franstalige socialistische partij heet voortaan : Parti Socialiste, PS.

De Vlamingen aarzelen : wordt het Vlaamse Socialisten, of Vlaamse Socialistische Partij, of Sociaal-Democratische Partij, of Socialistische Partij ? Het wordt uiteindelijk, op 9 maart 1980, Socialistische Partij, SP.

Daarmee is de scheiding voltrokken.

Summary : The splitting of the Belgian Socialist Party.

This article describes the facts and events that led to the linguistic splitting of the former Belgian Socialist Party into two independent and autonomous political parties : the French speaking Parti Socialiste (PS) and the Dutsch speaking Socialistische Partij (SP).

Reference is made to unpublished documents and interviews with persons concerned.

